

ՀՀ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ, ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ, ՄՇԱԿՈՒՑԹԻ ԵՎ ՍՊՈՐՏԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ
«ՎԱՆԱՋՈՐԻ Հ. ԹՈՒՄԱՆՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ» ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

Հաստատված է ամբիոնի նիստում

Պատմության

ամբիոնի անվանումը

Ամբիոնի վարիչ Ֆելիքս Մովսիսյան Վազգենի

/Ա.Ա.Հ/

Արձանագրություն № 9

« 23 » հունվարի, 2024 թ.

Պ/Բ – 002- ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ -2

Դասիչ, դասընթացի անվանում

ԴԱՍԸՆԹԱՑԻ

ՈՒՍՈՒՄՆԱՄԵԹՈՂԱԿԱՆ ՓԱԹԵԹ

Մասնագիտություն՝

022201.00.6 - Պատմություն

/դասիչ, մասնագիտության լրիվ անվանումը/

Կրթական ծրագիր՝

022201.01.6 - Պատմություն

/դասիչ, կրթական ծրագրի լրիվ անվանումը/

Որակավորման աստիճան՝

բակալավր

/բակալավր, մագիստրատուրա/

Ամբիոն՝

պատմության

/ամբիոնի լրիվ անվանումը/

Ուսուցման ձևը՝

առկա /հեռակա/

/առկա, հեռակա/

Կուրս/կիսամյակ

առկա առաջին, երկրորդ կիսամյակ

հեռակա _____

Դասախոս(ներ)՝

Արթուր Մելիքյան _____

/անուն, ազգանուն/

Էլ. հասցե arthurmelikyan@rambler.ru

Վանաձոր- 2024թ.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1.	Դասընթացի դերը և տեղը կրթական ծրագրում	3
2.	Դասընթացի նպատակը և խնդիրները	3
3.	Դասընթացին մասնակցելու նախնական մուտքային գիտելիքները, կարողությունները և հմտությունները	4
4.	Դասընթացի կրթական վերջնարդյունքները	
5.	Դասընթացի դերը կրթական ծրագրի շրջանավարտների գիտելիքների, կարողությունների և հմտությունների ձևավորման հարցում ըստ աշխատաշուկայի պահանջների	
6.	Դասընթացի ծավալը, ուսումնական աշխատանքի տեսակները, արդյունքների ամփոփման ձևերը	
7.	Ուսումնական աշխատանքները տեսակները	
8.	Դասավանդման մեթոդներ	
9.	Ուսումնաստության մեթոդները	
10.	Դասընթացի համառոտ բովանդակությունը, ուսումնական աշխատանքի ծավալը	
11.	Ուսումնամեթոդական գրականության ապահովման քարտ	
12.	Դասընթացի ուսումնամեթոդական քարտ	
	12.1 Դասախոսությունների ուսումնամեթոդական քարտ	
	12.2 Գործնական աշխատանքների /սեմինար պարապմունքների ուսումնամեթոդական քարտ	
	12.3 Լաբորատոր աշխատանքների ուսումնամեթոդական քարտ	
	12.4 Ինքնուրույն աշխատանքների ուսումնամեթոդական քարտ	
13.	Դասընթացի նյութատեխնիկական միջոցների ապահովում	
14.	Գնահատում	
	14.1 Ուսանողների գիտելիքների ստուգում	
	14.2 Հարցաշար	
	14.3 Գնահատման չափանիշներ	
15.	Դասընթացի համառոտ նկարագրիչ	

ԲԱՑԱՏՐԱԳԻՐ

1. Դասընթացի դերը և տեղը կրթական ծրագրում¹.

«Հայոց պատմություն 2» դասընթացը կարևորվում է պատմագիտության բնագավառում մասնագետների պատրաստման գործընթացում, ներառված է 022201.01.6- Պատմություն կրթական ծրագրի ուսումնական պլանի «Հատուկ մասնագիտական» կրթամասում: «Հայոց պատմություն - 2» առարկայի ուսումնամեթոդական փաթեթը կազմված է բակալավրի հիմնական կրթական ծրագրով, ՎՊՀ – ում բարձրագույն մասնագիտական կրթության պետական չափորոշիչներով կազմված ուսումնական պլաններին համապատասխան: «Հայոց պատմություն-2» առարկայի ուսումնամեթոդական փաթեթը նպատակաուղղված է բակալավրական կրթության կազմակերպման, դասավանդման որակի բարձրացմանը, ուսումնական գործընթացը ուսումնամեթոդական նյութերով, նորարարական մեթոդներով ապահովմանը: «Հայոց պատմություն-2»-ով նախատեսվող ուսումնական նյութն ընդգրկում է Մ. թ. I դ. սկզբներից մինչև Հայաստանում սուլջուկ թյուրքական տիրապետության վերջն ընկած ժամանակամիջոցը:

2. Դասընթացի նպատակը և խնդիրները.

2.1. Դասընթացի նպատակն է.

- Բազմակողմանի պատկերացումներ տալ ուշ անտիկ և միջնադարի դարաշրջաններում հայկական քաղաքակրթության քաղաքական, հասարակական-տնտեսական և մշակութային զարգացման ինքնատիպ ընթացքի, հարևան երկրների ու ժողովուրդների հետ նրա բազմաբնույթ փոխհարաբերությունների մասին:
- Տեսական գիտելիքներ տալ Արշակունիների պետականության, Հայաստանում պարսկա-հռոմեական (բյուզանդական) և արաբական տիրապետությունների, Բագրատունիների պատականության ձևավորման, զարգացման և անկման, սելջուկ թյուրքերի արշավանքների ու տիրապետության հաստատման մասին:
- Տեսական գիտելիքներ տալ ուշ անտիկ դարաշրջանում և միջնադարում հայ ժողովրդի մղած ազատագրական շարժումների ընթացքի, արդյունքների ու հետևանքների մասին:
- Համակարգված պատկերացում տալ ուշ անտիկ դարաշրջանում և միջնադարում Պատմական Հայաստանի տարածքում կատարված էթնոքաղաքական և ժողովրդագրական տեղաշարժերի, մշակութային կյանքի և հասարակական հարաբերությունների մասին:
- Ձևավորել Հայոց պատմական ընձեռնած տվյալները համակարգելու, տեսական վերլուծության ենթարկելու, սեփական դիրքորոշումը փաստարկելու և ինքնուրույն հետևություններ անելու կարողություն:

2.2. Դասընթացի խնդիրներն են.

¹ Ներկայացվում է դասընթացի կարևորությունը տվյալ կրթական ծրագրի խնդիրների լուծման հարցում և տեղը ուսումնական պլանում ըստ կրթաբլոկների

- Սովորեցնել Հայոց պատմության ուշ անտիկ և միջնադարի դարաշրջանների տեսական հիմքերը:
- Բացատրել հայկական միջնադարյան քաղաքակրթության տեղը և դերը համաշխարհային պատմության մեջ:
- Ձևավորել հայագիտական նյութի հետ աշխատելու և ձեռք բերված ինֆորմացիայի տարբեր ձևերը օգտագործելու, տեղեկատվության հավաքման, պահպանման և մշակման ունակություն, տեղեկույթը կառավարելու, իր դիրքորոշումը փաստարկելու և ինքնուրույն հետևություններ անելու կարողություններ,
- Ամրապնդել ուսանողների կողմից ձեռքբերված տեսական գիտելիքները գործնական իրավիճակային խնդիրներով:

3. Դասընթացին մասնակցելու նախնական մուտքային գիտելիքները, կարողությունները և հմտությունները

«Հայոց պատմություն 2» դասընթացին մասնակցելու կարևոր նախապայման է ուսանողների գիտելիքների և հմտությունների առկայությունը «022201.01.6 - պատմություն» մասնագիտության բակալավրի կրթական ծրագրում ուսուցանվող «Հայաստանի պատմական աշխարհագրություն», «Հայոց պատմություն 1» դասընթացներից:

4. Դասընթացը ձևավորում է հետևյալ կրթական վերջնարդյունք(ներ)ը² և /կամ կոմպետենցիաները.

«Հայոց պատմություն» դասընթացի ուսումնասիրման արդյունքում ուսանողի ակնկալվող վերջնարդյունքներն են.

1. իմանա Հայոց պատմության տեսական հիմունքները,
2. իմանա Հայոց պատմության ուսումնասիրման մեթոդական հիմքերը,
3. կարողանա ձեռք բերած տեսական գիտելիքները կիրառել գործնականում՝ պատմական իրողությունները հասկանալու, փաստերն ու երևույթները համեմատելու, Հայոց պատմության փուլերն ու դրանց օրինաչափությունները համադրելու և համակողմանի գնահատելու, վերլուծելու, դիրքորոշումներ ձևակերպելու համար,
4. կարողանա համադրել հին և միջնադարյան Հայոց պետականությունների վարչաքաղաքական փորձը, վեր հանել դրանց ժառանգորդության և մշակութային ընդհանրության հարատևման պատճառներն ու առանձնահատկությունները,
5. կարողանա համակարգել Հայոց պատմության վերաբերյալ բազմաբնույթ գիտելիքները, դրանք ենթարկել տեսական վերլուծության, փաստարկել սեփական դիրքորոշումը և կատարել ինքնուրույն հետևություններ,
6. կարողանա վերլուծել օտար տիրապետությունների ընթացքում Հայաստանի վարչական համակարգերի վերափոխությունների ընթացքը, Հայաստանի էթնիկ և ժողովրդագրական պատկերների փոփոխությունները,

² <http://www.vsu.am/karg/ararkayakan-nkaragir-17.pdf>

7. կարողանա ձևավորել դիրքորոշումներ Հայոց պատմության ուշ անտիկ և միջնադարյան դարաշրջանների հիմնախնդիրների նկատմամբ և կատարել դրանց հետազոտություն:

Դասընթացի ուսումնասիրման արդյունքում ուսանողը ձեռք կբերի հետևյալ կոմպետենցիաները.

Ա)Մտերմացնող կոմպետենցիաներ

Գործիքային կոմպետենցիաներ (ԳԿ)՝

- ԳԿ1** վերլուծելու և սինթեզելու ունակություն,
- ԳԿ4** մասնագիտական ոլորտի գիտելիքների հիմունքներ,
- ԳԿ9** խնդիրների լուծում,
- ԳԿ10** որոշումների ընդունում:

Համակարգային կոմպետենցիաներ (ՀԳԿ)՝

- ՀԳԿ1** գիտելիքները գործնականում կիրառելու կարողություն,
- ՀԳԿ2** հետազոտություններ կատարելու ունակություններ,
- ՀԳԿ3** սովորելու ունակություն,
- ՀԳԿ8** ինքնուրույն աշխատելու ունակություն,

Բ)Առարկայական (մասնագիտական) կոմպետենցիաներ (ԱԿ)

- ԱԿ2** հստակ հաղորդել ստացված հենքային գիտելիքները,
- ԱԿ4** ցուցաբերել առարկայի ընդհանուր կառուցվածքի և առանձին մասերի միջև կապերի իմացություն,
- ԱԿ6** կիրառել տվյալ առարկային բնորոշ մեթոդները,
- ԱԿ11** տիրապետեն ինքնուրույն հետազոտության մեթոդներին և կարողանան մեկնաբանել հետազոտության արդյունքները,
- ԱԿ14** տիրապետեն տվյալ մասնագիտական մակարդակում պահանջվող կոմպետենցիաներին:

5. Դասընթացի դերը կրթական ծրագրի շրջանավարտների գիտելիքների, կարողությունների և հմտությունների ձևավորման հարցում ըստ աշխատաշուկայի պահանջների³.

«Հայոց պատմություն 2» դասընթացից ձեռք բերված գիտելիքներն և հմտությունները շրջանավարտը կարող է կիրառել պատմաբանի, պատմության ուսուցչի մասնագիտական գործունեության ընթացքում, էքսկուրսավարի աշխատանքում, նաև ասպիրանտուրայում կրթությունը շարունակելու և գիտական հետազոտություններ կատարելու նպատակով:

6. Դասընթացի ծավալը, ուսումնական աշխատանքի տեսակները, արդյունքների ամփոփման ձևերը

Չափանիշ	Առկա ուսուցման համակարգ	Հեռակա ուսուցման համակարգ
Դասընթացի ընդհանուր աշխատատարությունը (կրեդիտ /ընդհանուր ժամաքանակ)	5 կրեդիտ/150 ժամ	
Աշխատանքի տեսակը	Ժամաքանակ	Ժամաքանակ
Դասախոսություն	50	16

³ Նշվում է, թե տվյալ դասընթացի յուրացման, ամփոփման արդյունքում ձեռքբերված գիտելիքները, հմտությունները և կարողությունները աշխատաշուկայի որ բնագավառներում և ոլորտներում կարող է շրջանավարտը կիրառել

Գործնական աշխատանք		
Մեմինար պարապմունք	20	8
Լաբորատոր աշխատանք		
Ինքնուրույն աշխատանք	80	
Ընդամենը	150	150
Ստուգման ձևը՝ քննություն	Ընթացիկ քննություն	

7. Ուսումնական աշխատանքների տեսակները⁴ .

- **Դասախոսությունը** դասախոսի կողմից դասընթացի ծրագրի շրջանակներում գիտական-տեղեկատվական թեմայի վերաբերյալ տրամաբանորեն կառուցված, հետևողական ու պարզ խոսքի շարադրանքն է, որի նպատակն է ուսանողին տալ համապարփակ գիտելիքներ: Դասախոսը վերլուծում, մեկնաբանում է թեմայի առավել կարևոր, դժվար ընկալելի, հանգուցային հարցերը: Դասախոսությունը ուսանողի առջև ուրվագծվող գիտական մի ճանապարհ է, որը նա կարող է միայն անցնել գիտական գրականության ընթերցանության, ուսումնական բնույթի այլ պարապմունքների և ինքնուրույն կատարած աշխատանքների շնորհիվ: Դասախոսը պետք է խթանի ուսանողի ակտիվ իմացաբանական գործունեությունը, նպաստի նրանց ստեղծագործական մտածողության ձևավորմանը: Ուսանողը նույնպես պետք է լինի դասախոսության ակտիվ մասնակից: Ուսանողը դասախոսությանը ներկայանալուց առաջ պետք է ծանոթացած լինի տվյալ դասին ներկայացվող թեմային, որպեսզի կարողանա մասնակցել ուսումնական գործընթացին:
- **Մեմինար պարապմունքները** խմբային պարապմունքների հիմնական տեսակներից է, որի ընթացքում ուսանողը սովորում է բանավոր շարադրել նյութը, պաշտպանել իր տեսակետները և եզրահանգումները: Մեմինարի ընթացքում ուսանողները քննարկում, պատասխանում են թեման, զեկույցները և ռեֆերատները, որոնք հանձնարարել է դասախոսը: Մեմինարին պատրաստվելու համար անհրաժեշտ է ուսումնասիրել հիմնական և լրացուցիչ գրականություն տվյալ թեմայով: Գրականության ուսումնասիրությունից և համառոտագրումից հետո պետք է կազմել պլան՝ բանավոր պատասխանի համար, ապա մտածել էլույթի բովանդակության հարցադրումների և պատասխանների մասին:
- **Լաբորատոր աշխատանքները** նպաստում են տեսական նյութի առավել լավ յուրացմանը և ամրապնդմանը: Լաբորատոր աշխատանքները նպատակ ունեն ամրապնդելու ուսումնասիրվող թեմաների տեսական դրույթները, ուսանողներին ուսուցանելու փորձարարական հետազոտությունների մեթոդները, հաղորդելու ինքնուրույն վերլուծության, տվյալների ամփոփման, լաբորատոր սարքավորումների, համակարգիչների, սարքերի, էլեկտրոնային ծրագրերի հետ աշխատելու փորձ և հմտություններ: Լաբորատոր աշխատանքն անցկացման համար ուսանողը պարտավոր է ուսումնասիրել թեմային

⁴ Թողել այն տեսակը, որը տվյալ դասընթացի դասավանդման համար նախատեսված է: Դասավանդողը կարող է նկարագրությունը փոխել կամ լրացումներ կատարել:

վերաբերող տեսական նյութը (դասախոսություն, համապատասխան գրականություն) և փորձի, հետազոտության մեթոդաբանություն:

Դասախոսի հսկողությամբ ուսանողը իրականացնում է փորձը, հետազոտությունը, գրանցում է արդյունքները և կատարում (գրանցում) համապատասխան եզրակացություն

• **Ինքնուրույն աշխատանքը** ուսանողների ուսումնական, գիտահետազոտական աշխատանքն է, որն իրականացվում է դասախոսի առաջադրանքով և մեթոդական ղեկավարությամբ, բայց առանց նրա անմիջական ղեկավարության:

Ինքնուրույն աշխատանքի տեսակներն են⁵

- **Ուեֆերաստ** – ուսանողների ինքնուրույն գրավոր, որտեղ ուսանողը շարադրում է որևէ հարցի կամ թեմայի էությունը՝ հենվելով գրական աղբյուրների վրա (դասագրքեր, ձեռնարկներ և այլն):
- **Գործարար խաղեր** – պայմանական իրավիճակներում սոցիալ-տնտեսական համակարգերի և մարդկանց մասնագիտական գործունեության կառավարման գործընթացների նմանակերծային մոդելավորում՝ առաջացող հիմնախնդիրների ուսումնասիրման և լուծման նպատակով:
- **Էսսե** – արձակ ստեղծագործություն՝ քննադատության և լրագրության ժանրի որևէ խնդրի ազատ վերլուծություն:
- **Կլոր սեղան** – ինքնուրույն աշխատանքի ձևին բնորոշ է թեմատիկ բանավեճի համադրումը խմբային աշխատանքի հետ:
- **Կոնկրետ իրավիճակների վերլուծություն** – ուսանողների ակտիվ գործունեության կազմակերպման ամենարդյունավետ և տարածված ձևերից մեկն է, որը զարգացնում է մասնագիտական և կեցությանը վերաբերող տարբեր հարցերի վերլուծության կարողությունը:
- **Նախագծերի մեթոդ** – ուսումնաձանաչողական, ստեղծագործական կամ խաղային համատեղ գործունեության տեսակ է, սովորող-գործընկերների միջև, որոնք ունեն ընդհանուր նպատակ և համաձայնեցված միջոցներ՝ ուղղված որևէ խնդրի լուծման կամ որոշակի արդյունքի ձևակերպման:
- **Հարցի նախապատրաստման մոդել** – կամավորության սկզբունքով ընտրված ուսանողն իր նախընտրած հակիրճ ձևով նախապատրաստում է տվյալ առարկայից քննության կամ ստուգաթղթի հարցերի իր պատասխանների փաթեթը: Քննությունից (ստուգաթղթից) 1 շաբաթ առաջ նա հանձնում է փաթեթը դասախոսին, որը ստուգում է այդ նյութերը և որոշում դրանց համապատասխանությունը տվյալ առարկայի բովանդակությանը:
- **Ինքնուրույն աշխատանք համացանցում** – նոր տեղեկատվական տեխնոլոգիաները կարող են օգտագործվել հետևյալ նպատակներով՝ համացանցում անհրաժեշտ տեղեկատվության որոնման համար, երկխոսություն համացանցում, թեմատիկ ցանցային էջերի օգտագործում:
- **Աշխատանքային տեսք** – նախատեսված է ուսանողների ինքնուրույն աշխատանքների համար և թույլ է տալիս գնահատել ուսումնական նյութի յուրացման աստիճանն ուսանողների կողմից:
- **Զեկույց** – որևէ գիտական կամ հետազոտական թեմայի շուրջ կատարած եզրակացությունների, ստացած արդյունքների ներկայացում ուսանողի կողմից:
- **Հարցազրույց** – վերահսկողության միջոց, որը կազմակերպվում է որպես հատուկ զրույց դասավանդողի և ուսանողների միջև՝ կապված այնպիսի թեմայի հետ ինչպիսին կարգապահությունն է, և նախատեսված է հստակեցնել ուսանողների գիտելիքների շրջանակը կոնկրետ թեմայի, հարցի վերաբերյալ:

8. Դասավանդման մեթոդներն են⁶ հիմնահարցային դասախոսություն,

⁵ Թողել այն տեսակը, որը տվյալ դասընթացի դասավանդման համար նախատեսված է: Դասավանդողը կարող է նկարագրությունը փոխել կամ լրացումներ կատարել:

⁶ Ներկայացված են օրինակներ: Դասավանդողը կարող է նկարագրությունը փոխել կամ լրացումներ կատարել:

դասախոսություն-երկխոսություն, դասախոսություն-քննարկում, *թեմատիկ սեմինար*, սեմինար-բանավեճ, գործնական աշխատանք՝ անհատական աշխատանք, գործնական աշխատանք՝ խմբային աշխատանք, ուսուցում գործողությամբ (action learning), իրավիճակային խնդիրների վերլուծություն, գործարար խաղեր և այլք:

9. **Ուսումնառության մեթոդներն են**⁷՝ մտքերի քարտեզագրում, թիմային քննարկում, իրադրությունների վերլուծություն, ալգորիթմների և հրահանգների կազմում, աղյուսակների և դասակարգման համեմատման և համակարգման սխեմաների կազմում, փորձի/հետազոտության արդյունքների վերաբերյալ եզրակացության ներկայացում և այլք:

⁷ Ներկայացված են օրինակներ: Դասավանդողը կարող է նկարագրությունը փոխել կամ լրացումներ կատարել:

10. Դասընթացի համառոտ բովանդակությունը, ուսումնական աշխատանքի ծավալը՝ ըստ բաժինների և թեմաների⁸.

h/h	Թեմա (բաժին)	Ուսումնական աշխատանքի ժամաքանակն ըստ տեսակների				
		դասախոսություն	սեմինար պարապմունք	գործնական աշխատանք	լաբորատոր աշխատանք	Ինքնուրույն աշխատանք
1.	Մեծ Հայքի թագավորությունը 1-ին դ. առաջին կեսի դրածո արքաների օրոք	4				4
2.	Պարթևա-հռոմեական հակամարտությունը Հայաստանում 1-ին դ. կեսերին և Հռանդեայի հաշտությունը	4				4
3.	Մեծ Հայքի թագավորությունը 2-րդ դ. և 3-րդ դ. սկզբներին	4				4
4.	Մեծ Հայքը 3-րդ դ. պարսկա-հռոմեական հակամարտության ոլորտում	4				4
5.	Տրդատ 3-րդի վերափոխումները	4				4
6.	Մեծ Հայքի թագավորությունը Խոսրով Կոտակի և Տիրանի օրոք		2			4
7.	Մեծ Հայքի թագավորությունը Արշակ 2-րդի և Պապ Արշակունու օրոք	2	4			4
8.	Արշակունիների թագավորության աստիճանական թուլացումն ու անկումը	2				4
9.	Հայոց նոր գրերի ստեղծումն ու հայատառ գրականության սկզբնավորումը	2				4
10.	Ուշ հելլենիստական դարաշրջանի Հայաստանի մշակույթն ու պետական կարգը		4			4
11.	Մեծ Հայքի վերածումը պարսկական մարզպանության. Հայոց 449-451 թթ. ապստամբությունը	2				4

⁸ Նման է օրացուցային պլանին⁴

12.	Մարզպանական Հայաստանը 5-րդ դ. 60-80-ական թթ	4				4
13.	Արևմտյան Հայաստանը 5-6-րդ դդ.	2				4
14.	Արևելյան Հայաստանը 6-րդ դ. և 7-րդ դ. առաջին կեսին:		2			4
15.	Հայաստանը և Արարական խալիֆայությունը 7-8-րդ դդ	4				4
16.	Արևմտյան Հայաստանը 7-9-րդ դդ.	2				4
17.	Հայոց հակաարարական ապստամբությունները 8-9-րդ դդ.		4			4
18.	Բազրատունյաց թագավորությունը	6				4
19.	Թյուրքական արշավանքները Հայաստան և նրանց տիրապետությունը	2				4
20.	Հայ-վրացական ազատագրական պայքարը թյուրքերի դեմ 12-13-րդ դդ. և Զաքարյանների իշխանապետության հաստատումը	2	4			4
	ԸՆԴԱՄԵՆԸ	50	20			80

11. Ուսումնամեթոդական գրականության ապահովման քարտ

h/h	Անվանումը/հեղինակ	Հրատարակության տարի
Պարտադիր գրականություն (ՊԳ)		
1.	Կրկյաշարյան Ս. Մ., Հին Հայաստանի պետական կառուցվածքը (Մ.թ.ա VI-մ.թ. IV դդ.)	Երևան, 2005
2.	Մանանդյան Հ., Քննական տեսություն հայ ժողովրդի պատմության, հ. Ա, Բ	Երևան, 1977
3.	Մանասերյան Ռ., Հայաստանը Արտավազդից մինչև Տրդատ Մեծ	Երևան, 1997
4.	Հայ ժողովրդի պատմություն ՀՍՍՀ ԳԱ հրատ., հ. 1	Երևան, 1971

5.	Հայոց պատմություն, ՀՀ ԳԱԱ հրատ, հ. 1, գիրք II	Երևան, 2022
6.	Дибвойц Н. К., Политическая история Парфии	Санкт-Петербург, 2008
7.	Olbrycht M., Germanicus, Artabanos II of Parthia, and Zeno Artaxias in Armenia, Klio 98 (2), p. 605-633.	Berlin, 2016
8.	Մելիքյան Ա., Սալմաստի ժայռաքանդակը. Պատմական Հայաստանի սասանյան մի հուշարձանի վերամեկնաբանություն	Երևան, 2016
9.	Մելիքյան Ա., Հռոմի արտաքին քաղաքականությունը Մեծ Հայքում Գայոս Կալիգուլայի և Կլավդիոսի կառավարման շրջանում, Պատմագիտական հետազոտություններ, էջ 90-101	Վանաձոր, 2001
10.	Մելիքյան Ա., Մեծ Հայքի Արշակունի արքաների պարթևական տերության երկրորդը լինելու հարցի շուրջ, Լրաբեր հասարակական գիտությունների, թիվ 1, էջ 18-28,	Երևան, 2003
11.	Մելիքյան Ա., Հայաստանն ու Սասանյան հեղաշրջումն Իրանում, Գիտական նյութերի ժողովածու, էջ 172-178 Վանաձոր, 2004	Վանաձոր, 2004
12.	Մելիքյան Ա., Հայոց գրերի գյուտի անհրաժեշտությունը, Հանրապետական գիտական նստաշրջան, . Նյութերի ժողովածու, էջ 82-87	Գյումրի, 2005
13.	Մելիքյան Ա., Պարսկա-հռոմեական հակամարտության և Միսիլիսի պայմանագրով Հայաստանի դե յուրե բաժանման հարցի շուրջ, Վասն արդարության, թիվ 1 (56), էջ 48-55	Երևան, 2006,
14.	Մելիքյան Ա., Մեծ Հայքի 276 թ. պարսկա-հռոմեական բաժանումը, Վասն արդարության, թիվ 2-3(65-66)	Երևան, 2008,
15.	Մելիքյան Ա., 377 թ. Պարսկա-հռոմեական պայմանագիրը, Վասն արդարության, թիվ 1(60), էջ 19-27	Երևան, 2007
16.	Մելիքյան Ա., Տիգրանակերտի հունարեն արձանագրությունը, Բանբեր Վանաձորի Հովհ. Թումանյանի անվան պետական մանկավարժական ինստիտուտի, թիվ 3 էջ 132-144	Վանաձոր, 2008,
17.	Մելիքյան Ա., Հայ-հռոմեական հարաբերությունները Տրդատ III-ի օրոք, Միսիթար Գոշ, գիտամեթոդական հանդես. Հասարակական գիտություններ, թիվ 1, էջ 39-43	Երևան, 2009,
18.	Մելիքյան Ա., Տրդատ III-ի ռազմական վերափոխության հարցի շուրջ, Միսիթար Գոշ, գիտամեթոդական հանդես. Հասարակական գիտություններ, թիվ 1, էջ 70-72	Երևան, 2007
19.	Մելիքյան Ա., Տրդատ III-ի գահակալության հարցի շուրջ, Բանբեր Վանաձորի Հովհ. Թումանյանի անվան պետական մանկավարժական ինստիտուտի, թիվ 1, էջ 112-117	Վանաձոր, 2006,
20.	Մելիքյան Ա., Մ. Խորենացու «Հայոց պատմության» մի վկայության պարզաբանման փորձ,	Վանաձոր, 2009

	Հանրապետական գիտաժողովի նյութեր, էջ 40-46	
21.	Մելիքյան Ա., Հայաստանում Սասանյան թագաժառանգների գահակալության սկզբնավորման և նշանակության հարցերի շուրջ, Արևելագիտությունը Հայաստանում 3, Հին և միջնադարյան Հայաստանը և իր հարևանները, «Գիտություն» հրատ., էջ 137-160	Երևան, 2017
22.	Մելիքյան Ա., Երրորդ դարում Հայաստանում կառավարած Սասանյան արքայազների տիտղոսի հարցի շուրջ, Մերձավոր և Միջին Արևելքի երկրներ և ժողովուրդներ, հատ. XXXI, «Գիտություն» հրատ., էջ 47-68	Երևան, 2018
23.	Մելիքյան Ա., Ներսեհ Սասանյանը և գահակալական պայքարը Պարսկաստանում 274-293 թթ., Մերձավոր և Միջին Արևելքի երկրներ և ժողովուրդներ, հատ. XXXI, (1), «Գիտություն» հրատ., էջ 75-103	Երևան, 2019
24.	Մելիքյան Ա., S 89.4 պարթևական դրամների վերամեկնաբանություն, Վանաձորի պետական համալսարանի գիտական տեղեկագիր պրակ Ա, (Հումանիտար և հասարակական գիտություններ և դրանց դասավանդման մեթոդիկա), էջ 62-80	Երևան, 2019
25.	Մելիքյան Ա., «Դաշնակից» և «բարեկամ» արքաների հետ Հռոմի հարաբերությունների ռոմանականացման նախադրյալներն ու դրսևորումները վաղ պրինցիպատի դարաշրջանում, ՎՊՀ Գիտական տեղեկագիր, հումանիտար և հասարակական գիտություններ 2022 /1, էջ 263-286	Վանաձոր 2022
26.	Хуршудян Эд., Армения и Сасанидский Иран,	Алматы, 2003
27.	Մելիքյան Կ., Հայոց եկեղեցու դիրքն ընդհանրական քրիստոնեական եկեղեցու համակարգում IV-VI դարի I կեսին	Երևան, 2016
28.	Վարդանյան Վ., Պապ թագավորի եկեղեցական քաղաքականության շուրջ, ԲԵՀ, թիվ 2, էջ 36-43	Երևան, 1999
29.	Վարդանյան Վ., Աղբիանոսների հայրապետական տոհմը, Լրաբեր հաս. Գիտ., թիվ 1, էջ 3-17:	Երևան, 2003
30.	Վարդանյան Վ., Հայ առաքելական եկեղեցին Վաղ միջնադարի քաղաքական խաչմերուկներում	Վաղարշապատ, 2005
31.	Ժամկոչյան Ա., Մարդպետները և մարդպետական տունը Վդարում, Ավարայրի խորհուրդը, էջ 24-30:	Երևան, 2003
32.	Դանիելյան Ա., Տրդատ III-ի զինվորական ռեֆորմը, ՊԲՀ, N 4, էջ 207-218:	Երևան, 1974

33.	Դանիելյան Է., Հայաստանի բաժանման տարեթիվը 387 թե 385, ՊԲՀ, թիվ 1	Երևան, 1980
34.	Հարությունյան Բ., Մեծ Հայքի վարչա-քաղաքական բաժանման համակարգն ըստ «Աշխարհացոյցի»,	Երևան, 2001
35.	Հարությունյան Բ., Սպարապետ Վարդան Մամիկոնյանը՝ Հայոց թագավոր, Ավարայրի խորհուրդը, էջ 31-51:	Երևան, 2003
36.	Հարությունյան Բ., Ե±րբ է քրիստոնեությունը Հայաստանում հռչակուել պետական կրօն, Հանդես Ամսօրեայ, թիւ 1-12, էջ 131-128:	Վիեննա 2006,
37.	Ադոնց Ն., Հայաստանը Հուստինիանուսի դարաշրջանում	Երևան, 1987
38.	Ադոնց Ն., Երկեր, հ. Ա,	Երևան, 2006
39.	Yorulmaz L., A Forgotten Borderland: The Upper Tigris between Septimius Severus and Anastasius I: A Master's Thesis,	Ankara 2014
40.	Օրմանեան Մ., Ազգապատում, հ. 1	Էջմիածին 2001
41.	Բրուտեան Գ., Հայոց դարձի թուականի մասին, Հանդես Ամսօրեայ,	Վիեննա 2001
42.	Մալխասեանց Ստ, Երբ են հայերն ընդունել քրիստոնեությունը, «Էջմիածին» 1944	Էջմիածին, 1944
43.	Անանեան Պ., Գրիգոր Լուսավորչի ձեռնադրութեան թուականը եւ պարագաները,	Վենետիկ, 1960
44.	Քասունի Ե., Ժամանակագրական ճշտումներ հեթանոս հայ Արշակունեաց պատմութեան, «Ակօս» ԺԴ (1953), թիվ 3-7	Ստամբուլ 1953
45.	Յուզբաշյան Կ., Ավարայրի ճակատամարտից մինչև Նվարսակի պայմանադրությունը!,	Երևան, 1989
46.	Ավարայրի խորհուրդը, Գիտական նյութերի ժողովածու,	Երևան, 2003
47.	Դավթյան Հ., Մեզ անձանոթ Վարդանանց պատերազմը,	Երևան, 2007
48.	Արմեն Հ., Մարզպանը և Սպարապետը	Լոս Անճելըս, 1952
49.	Ադոնց Ն., Մարզպան Վասակը պատմաբանների դատաստանի առջև, տես Երկեր, հ., Ա,	Երևան, 2006
50.	Միրումյան Կ., Հայ քաղաքական մտքի պատմությունից,:	Երևան, 2002
51.	Նալբանդյան Վ., Հայերի կողմից պարսկական տիրապետության դեմ ուղղված 451 թ. ապստամբության սոցիալ-քաղաքական պատճառների հարցի շուրջ՝ տե՛ս Տեղեկագիր ՀԳԱԱ, Թիվ 10,	Երևան, 1951,
52.	Մոնթազերի Օ., Մարզպանական Հայաստանը և Սասանյան Իրանը VI դ. 70-ական թթ., Կանթեդ, 2020, էջ 133-141	Երևան, 2020

53.	Եղիազարյան Ա., Արմենիա ոստիկանության սահմանները, ՊԲՀ 2005, թիվ 1, էջ 243 -258	Երևան, 2005
54.	Եղիազարյան Ա., Արաբների արշավանքները Ատրպատականի վրայով դեպի Հայաստան: Տարեգիրք, 2005, էջ 88-98	Երևան, 2005
55.	Եղիազարյան Ա., Արաբների կողմից Հայաստանի նվաճման թվականի շուրջ, ԲԵՀ, 2008, թիվ 1, էջ	Երևան, 2008
56.	Եղիազարյան Ա., Արաբական խալիֆայության Արմինիա վարչական շրջանը	Երևան, 2010
57.	Մանանդյան Հ., Արաբական արշավանքները Հայաստանում, Երկեր, հ. Բ, մաս Ա.,	Երևան, 1978
58.	Մանանդյան Հ., Ժողովրդական ապստամբությունները Հայաստանում արաբական տիրապետության դեմ	Երևան, 1939
59.	Տեր-Ղևոնդյան Ա., Հայաստանը VI-VIII դարերում,	Երևան, 1996
60.	Տեր-Ղևոնդյան Ա., Արաբական ամիրայությունները Բագրատունյաց Հայաստանում	Երևան, 1965
61.	Դանիելյան Է., Հայաստանի քաղաքական պատմությունը և հայ առաքելական եկեղեցին №VI-VII դարեր՝	Երևան, 2000
62.	Մինասյան Է., Եղիազարյան Ա., Հայ դիվանագիտությունը VII դարում, «Լրատու» Մեսրոպ Մաշտոց Համալսարանի, էջ 6-24	Ստեփանակերտ 2008
63.	Վարդանյան Վ., Բագրատունյաց թագավորության վերելքն ու հզորացումը // «Հայոց պատմություն», հ. II, Միջին դարեր (IV դար-XVII դարի առաջին կես), գիրք երկրորդ (IX դարի կես-XVII դարի առաջին կես),	Երևան, 2014
64.	Բարխուդարյան Վ., Տեոդալական հողատիրությունը Հայաստանում 9-11-րդ դարերում,	Երևան, 2017
65.	Մաթևոսյան Կ., Անին մայրաքաղաք և կաթողիկոսանիստ, ՊԲՀ, 2008, թիվ 3,	Երևան, 2008
66.	Մարգարյան Հ., Գագիկ Ա Բագրատունու արտաքին քաղաքականությունը // «Պատմություն և մշակույթ», հայագիտական հանդես, 2019, թիվ 1,	Երևան, 2019
67.	Բարթիկյան Հ., Բյուզանդիան և հայ պետականությունը X-XI դդ., Լրաբեր հաս. գիտ., 1996, թիվ 2,	Երևան, 1996
68.	Եղիազարյան Ա., Գագիկ Ա Բագրատունին և նրա տիրոջները, Հայագիտության հարցեր 2022 (1/25), էջ 43-58	Երևան 2022
69.	Հայոց պատմություն ՀՀ ԳԱԱ հրատ. Հատ. II, գիրք երկրորդ	Երևան, 2014
70.	Բոռնազյան Ս., Հայաստանը և սելջուկները XI-XII դդ.,	Երևան, 1980
71.	Մովսիսյան Ա., Հայաստանի նախամաշտոցյան գրավոր մշակույթի պատմություն	Երևան, 2021
	Լրացուցիչ գրականություն(ԼԳ)	

1.	Աստուրեան Հ., Քաղաքական վերաբերություններ ընդ մեջ Հայաստանի և Հռովմայ 190-էն Ն.Ք.-428 հ. Ք.	Վենետիկ, 1912
2.	Իսկանյան Վ., Հայ-բյուզանդական հարաբերությունները IV-VII դդ.	Երևան, 1991
3.	Շահինյան Լ., Հայաստանը և առաջին Արշակունիները,	Երևան, 1993
4.	Заграбян А., Правовой статус Армении в противостоянии Рима и Ирана в III в. Н. Э. (По нумизматическим данным), См. Трансформационные процессы в эпоху принципата. Включение Рима в осевое время, Цборник статей, отв. Ред. Е. Магарян,	Երևան, 2015
5.	ՏՀայ ժողովրդի պատմության քրեստոմատիա՝ հատ. 1, (Հնագույն ժամանակներից մինչև 298 թ),	Երևան, 2007
6.	Հայ մշակույթի նշանավոր գործիչները	Երևան, 1976
7.	Նալբանդյան Հ., Արաբների վարչական-հարկային քաղաքականությունը Հայաստանում,	Երևան, 1950
8.	Մելիք-Բախշյան Ստ., Հայաստանը VII-IX դարերում,	Երևան, 1968
9.	Հակոբյան Ա., Արքայատոհմերն ու իշխանատոհմերը Բուն Աղվանքում եւ Հայոց Արեւելից կողմանքում Անտիկից մինչև ԺԳ դար,	Երևան, 2020
10.	Մաթևոսյան Ռ., Բագրատունյաց Հայաստանի պետական կառուցվածքն ու վարչական կարգը	Երևան, 1990
11.	Վարդանյան Վ., Վասպուրականի Արծրունյաց թագավորությունը	Երևան, 1969
12.	Հարությունյան Բ., Արծրունյաց իշխանական ընտանիքը հայոց պատմության մեջ	Երևան, 2016
13.	Հայ ժողովրդի պատմություն, ՀՍՍՀ ԳԱ հրատ. հ. 3,	Երևան, 1976

14 Դասընթացի ուսումնամեթոդական քարտ

11.1. Դասախոսությունների ուսումնամեթոդական քարտ

h/h	Թեմա	Ուսումնասիրվող հարցեր	Ժամաքանակ	Գրականություն ⁹
1.	Մեծ Հայքի թագավորությունը 1-ին դ. առաջին կեսի դրածո	Մեծ Հայքի իրավական կարգավիճակը Արտաշեսյան արքայատան գոյության վերջին շրջանում: Հռոմի քաղաքականությունը Մեծ Հայքի նկատմամբ Արտաշեսյանների մարումից հետո: Դրածո արքաների	4	ՊԳ. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 25, ԼԳ 1, 3, 5

⁹ Ըստ 12-րդ կետում նշված ցանկի, որ.՝ ՊԳ 1, ԼԳ 2 և այլն

	արքաների օրոք	իրավական իրավական կարգավիճակը: Հայ ավագանու պայքարը Հայոց քաղաքական արժեհամակարգի պահպանման համար, Հայ ավագանու քաղաքական կողմնորոշման խնդիրը		
2.	Պարթևա-հռոմեական հակամարտությունը Հայաստանում 1-ին դ. կեսերին և Հռանդեայի հաշտությունը	Պարթևա-հռոմեական հակամարտությունը Հայաստանի նկատմամբ վերահսկողության համար, 54-64 թթ. պատերազմն ու հայ ավագանու դիրքորոշումը: Հռանդեայի հաշտությունը: Մեծ Հայքի թագավորությունը Տրդատ 1-ի և Սանատրուկի օրոք	4	ՀԳ. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 10, ԼԳ 1, 3, 5
3.	Մեծ Հայքի թագավորությունը 2-րդ դ. և 3-րդ դ. սկզբներին	Պարթևա-հռոմեական հակամարտությունը Հայաստանի նկատմամբ վերահսկողության համար Տրայանուսի Լ. Վերուսի, Ս. Սևերուսի ու Ա. Կարակալայի Արևելյան արշավանքները և Հայաստանը	4	ՊԳ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 39, ԼԳ 1, 3, 5
4.	Մեծ Հայքը 3-րդ դ. պարսկա-հռոմեական հակամարտության ոլորտում	Սասանյան հեղաշրջումն Իրանում և հայ-պարսկական պատերազմները: Հայաստանը պարսկա-հռոմեական հակամարտության ոլորտում և 244 թ. Միսիսիսի պայմանագիրը: Հայաստանում Սասանյան արքայազների կառավարման սկիզբը, Հայաստանի իրավական կարգավիճակը: 276 թ. պարսկա-հռոմեական հաշտությունը և Հայաստանը: Հայաստանում Սասանյանների իրականացրած կրոնական, սոցիալ-քաղաքական վերափոխումները: Արշակունիների գահակալության վերականգնումը, Մծբին պայմանագիրն ու Մեծ Հայքի վերամիավորումը:	4	ՊԳ 1, 2, 3, 4, 5, 8, 11, 13, 14, 15, 16, 21, 22, 23, 24, 26, ԼԳ 1, 3, 4, 5
5.	Տրդատ 3-րդի վերափոխումները	Տրդատ 3-ի ռազմա-վարչական և կրոնական վերափոխումները, դրանց նպատակներն ու արդյունքները	4	ՊԳ 2, 3, 4, 5, 8, 16, 17, 18, 19, 20, 27, 28, 29, 30, 36, 38, 40, 41, 42, 43, 44, ԼԳ 1, 2, 5
6.	Արշակունիների թագավորության աստիճանական թուլացումն ու անկումը	Վարազդատի գահակալությունը և Հայաստանի քաղաքակա դերի աստիճանական անկումը: 376 թ. պարսկա-հռոմեական բանակցությունները Մեծ Հայքի բաժանքի վերաբերյալ: Վարազդատի գահընկեցության իրավաքաղաքական պատճառները, Մանվել Մամիկոնյանի ինամակալությունը: Հայաստանի փաստացի բաժանումը Արշակ 3-ի և Խոսրովի միջև: Հայաստանի 387 թ. պարսկա-հռոմեական բաժանումը: Արշակունիների թագավորության անկումը;	2	ՊԳ 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 23, 30, ԼԳ 1, 3, 4, 5
7.	Հայոց նոր գրերի ստեղծումն ու հայաստա գրականության	Հայկական նոր նշանագրերի ստեղծման կրոնաքաղաքական անհրաժեշտությունը: Մաշտոցը և հայկական նորայբուբենի ստեղծման ժամանակի հարցը,	2	ՊԳ 4,12, ԼԳ 6

	սկզբնավորումը	հայատառ գրականության ստեղծումն ու դրա գաղափարական-քաղաքական և մշակութային նշանակությունը		
8.	Մեծ Հայքի վերածումը պարսկական մարզպանության. Հայոց 449-451 թթ. ապստամբությունը	Մեծ Հայքի արևելյան մասում պարսկական մարզպանական կառավարման հաստատումը, Մասանյան արքունիքի քաղաքականությունը հայ նախարարական դասի և եկեղեցու հանդեպ, Հայաստանի առաջին մարզպանները: 449 թ. կրոնափոխության առաջարկն ու հակապարսկական ապստամբության սկիզբը: Ապստամբության ընթացքը, արդյունքներն ու հետևանքները;	2	ՊԳ 4, 35, 40, 46, 47, 48, 49, 50, 51
9.	Մարզպանական Հայաստանը 5-րդ դ. 60-80-ական թթ	Մասանյան արքունիքի սոցիալական և կրոնական քաղաքականություն Հայաստանում Պերոզի օրոք: Հայոց 481-484 թթ. ապստամբությունը	4	ՊԳ 2, 4, 26, 30, 34, 37, 40, 45, 52. ԼԳ 5
10.	Արևմտյան Հայաստանը 5-6-րդ դդ.	Բյուզանդիայի վարչաքաղաքական վերափոխություններն Արևմտյան Հայաստանում 5-րդ դ.: Հուստինիանոսի ռեֆորմները Արևմտյան Հայաստանում	2	ՊԳ 4, 37, 40, ԼԳ 2, 5
11.	Հայաստանը և Արաբական խալիֆայությունը 7-8-րդ դդ	Հայաստանը 7-րդ դ. առաջին տասնամյակներին, պարսկաբյուզանդական հակամարտության վերջին փուլը և Հայոց իշխանապետության հաստատումը: Արաբական արշավանքներն ու տիրապետության հաստատումը Հայաստանում	4	ՊԳ 4, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, ԼԳ 7, 8
12.	Արևմտյան Հայաստանը 7-9-րդ դդ.	Արևմտյան Հայաստանի վարչաքաղաքական դրությունը 7-9-րդ դարերում: Բնակչությունը, կառավարման համակարգը, հոգևոր և մշակութային կյանքը	2	ՊԳ 4, 69, ԼԳ 8
13.	Հայոց հակաարաբական ապստամբությունները 8-9-րդ դդ.	Հայերի հակաարաբական ապստամբությունները 8-9-րդ դ., դրանց ընթացքն ու հետևանքները: Մամիկոնյաններն ու Բագրատունիներ: Հայաստանի ինքնավարության հաստատումը 9-րդ դ. երկրորդ կեսին	2	ՊԳ 4, 58, 59, ԼԳ 5, 7, 8
14.	Բագրատունյաց թագավորությունը	Բագրատունիների թագավորության հաստատումը, վերելքը, դաշնային բնույթ ստանալն ու աստիճանական անկումը: Բյուզանդիան և Հայաստանը 10-11-րդ դդ.	6	ՊԳ 4, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, ԼԳ 10, 11
15.	Թյուրքական արշավանքները Հայաստան և նրանց տիրապետությունը	Թյուրքական գործոնի ներթափանցումը Առաջավոր Ասիա, թյուրքական արշավանքները Այսրկովկաս և Հայաստան: Մանազկերտի ճակատամարտը և թյուրքերի տիրապետության հաստատումը Հայաստանում և Փոքր Ասիայում	2	ՊԳ 69, 70, ԼԳ 13

16	Հայ-վրացական ազատագրական պայքարը թյուքերի դեմ 12-13-րդ դդ. և Ջաքարյանների իշխանապետության հաստատումը	Հայ ազնվականությունը Վրաստանում, նրա դերի աճը Դավիթ Շինարարի օրոք, հակասելուկյան պայքարի ընթացքը, Սարգիս Ջաքարյան, Ջաքարե Ջաքարյան, Իվանե: Հայաստանի կենտրոնական և հյուսիսարևելյան շրջանների ազատագրումը, Ջաքարյան իշխանապետության կազմավորումը, Ջաքարյաններն ու նրանցից կախյալ իշխանությունները	2	ՊԳ. 69, 70, ԼԳ 13
----	--	--	---	-------------------

15.2 Գործնական աշխատանքների /սեմինար պարապմունքների ուսումնամեթոդական քարտ

h/h	Թեմա	Ուսումնասիրվող հարցեր	Ժամաքանակ	Ստուգման ձևը	Գրականություն ¹⁰
1.	Մեծ Հայքի թագավորությունը Խոսրով Կոտակի և Տիրանի օրոք	Խոսրով Կոտակի գահակալությունը, պետություն եկեղեցի հարաբերությունները, Խոսրովի շինարարական գործունեություն, Դվինը արքայանիստ կենտրոն, Մազքութերի ներխուժումը Հայաստան, Աղձնիքի բղեջիսի ապստամբությունը, Մծբինի պայմանագրի խախտումը և հայ-պարսկական պատերազմի վերսկսումը:	2	Բանավոր հարցում և թեստային աշխ.	Հ.Գ. 1, 2, 4, 20, 26, 27, 29, 30, 34. 37, 40, ԼԳ 1, 2
2.	Մեծ Հայքի թագավորությունը Արշակ 2-րդի և Պապ Արշակունու օրոք	Արշակ 2-րդի գահակալությունը, Արշակի 353 թ. քաղաքական շրդադարձը, ներդինաստիական խնդիրները, կաթողիկոսության վերադարձը Լուսավորիչների տոհմին, Արշակը և Հռոմը, Արշակը և Պարսկաստանը, հայ-հռոմեական պատերազմի սաստկացումը, Հուլիանուսի պարսկական արշավանքը և Արշակ 2-րդը, Ամոթալի հաշտությունը, Արշակի գահընկեցությունն ու բանտարկումը, Արտագերսի պաշտպանությունը և գահաժառանգ Պապը: Ձիրավի ճակատամարտը: Պապ Արշակունու ներքին բարեփոխումները, Պապի վերաբերմունքը եկեղեցու նկատմամբ, Պապը և հռոմեացիները	4	Բանավոր հարցում և թեստային աշխ.	Պ.Գ. 1, 2, 4, 20, 26, 27, 29, 30, 34. 37, 40, ԼԳ 1, 2

¹⁰ Ըստ 12-րդ կետում նշված ցանկի, օր.՝ ՊԳ 1, ԼԳ 2 և այլն

		նախարարական խմբավորումը, Պապի սպանությունը:			
3.	Ուշ հելլենիստական դարաշրջանի Հայաստանի մշակույթն ու պետական կարգը	Հայաստանի ուշ հելլենիստական մշակույթի առանձնահատկությունները, կորնական սինկրետիզմը, պաշտամունքը, ճարտարապետությունը, քանդակագործությունը, կիրառական արվեստը, թատրոնը, գրականությունը, ժողովրդական բանահյուսությունը	4	Բանավոր հարցում և թեստային աշխ.	ՊԳ 1, 2, 4, 69, 71
4.	Արևելյան Հայաստանը 6-րդ դ. և 7-րդ դ. առաջին կեսին:	Մասանյան արքունիքի քաղաքականությունը Արևելյան Հայաստանում 6-րդ դարում և 7-րդ դ. սկզբներին, Դվինի 506 և 554 թթ. եկեղեցաժողովները, վերաբերմունքի փոփոխությունը Հայոց եկեղեցու և նախարարական դասի հանդեպ, Հայոց 571-572 թթ. հակապարսկական ապստամբությունը, Պարսկա-բյուզանդական 20-ամյա պատերազմն ու Հայաստանի 591 թ. նոր բաժանումը: Հայաստանը 7-րդ դ. սկզբների պարսկա-հռոմեական հակամարտության ոլորտում: Հայոց իշխանապետությունը:	2	Բանավոր հարցում և թեստային աշխ.	ՊԳ. 4, 27, 30, 57, 59, 61, 62, ԼԳ 2, 8, 12
5.	Հայոց հակաարաբական ապստամբությունները 8-9-րդ դդ.	Հայոց 703, 762, 774-775, 850-855 թթ. հակաարաբական ապստամբությունները. Հայ նախարարական դասի տարբեր դիրքորոշումները, Խալիֆայության խիստ վերաբերմունքը ընթացակամ նախարարությունների նկատմամբ, Բագրատունիների դերի և հեղինակության աճը, Բագրատունիները Հայաստանի փաստացի կառավարիչներ	4	Բանավոր հարցում և թեստային աշխ.	ՊԳ. 4, 30, 40, 58, 59, 61, ԼԳ 7, 8, 12
6.	Հայ-վրացական ազատագրական պայքարը թյուքերի դեմ 12-13-րդ դդ. և Չաքարյանների իշխանապետության հաստատումը	Հայ ազնվականությունը Վրաստանում, նրա դերի աճը Դավիթ Շինարարի օրոք, հակասելջուկյան պայքարի ընթացքը, Սարգիս Չաքարյան, Չաքարե Չաքարյան, Իվանե: Հայաստանի կենտրոնական և հյուսիսարևելյան շրջանների ազատագրումը, Չաքարյան իշխանապետության կազմավորումը, Չաքարյաններն ու նրանցից կախյալ իշխանությունները	4	Բանավոր հարցում և թեստային աշխ.	ՊԳ. 69, 70, ԼԳ 13
7.					

11.2. Ինքնուրույն աշխատանքների ուսումնամեթոդական քարտ

h/h	Ինքնուրույն աշխատանքի թեմաները	Աշխատանքի տեսակը ¹¹	Ներկայացման ժամկետները	Ստուգման ձևը	Գրականություն ¹²
1.	Տրդատ 1-ի քաղաքական դիմապատկերը	Ռեֆերատ	Կիսամյակի վերջ	բանավոր	ՊԳ. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 10, ԼԳ 1, 3, 5
2.	Տրդատ 3-րդի քաղաքական դիմապատկերը	Ռեֆերատ	Կիսամյակի վերջ	բանավոր	ՊԳ 2, 3, 4, 5, 8, 16, 17, 18, 19, 20, 27, 28, 29, 30, 36, 38, 40, 41, 42, 43, 44, ԼԳ 1, 2, 5
3.	Գրիգոր Լուսավորչի կրոնաքաղաքական դիմապատկերը	Ռեֆերատ	Կիսամյակի վերջ	բանավոր	ՊԳ 1, 2, 3, 5, 27, 30, 40, 41, 42, 43
4.	Արշակ 2-րդի քաղաքական դիմապատկերը	Ռեֆերատ	Կիսամյակի վերջ	բանավոր	Պ.Գ. 1, 2, 4, 20, 26, 27, 29, 30, 34, 37, 40, ԼԳ 1, 2
5.	Պապ Արշակունու քաղաքական դիմապատկերը	Ռեֆերատ	Կիսամյակի վերջ	բանավոր	Պ.Գ. 1, 2, 4, 20, 26, 27, 29, 30, 34, 37, 40, ԼԳ 1, 2
6.	Վասակ Մյունու քաղաքական դիմապատկերը	Ռեֆերատ	Կիսամյակի վերջ	բանավոր	ՊԳ 38, 40, 46, 47, 48, 49, 51
7.	Թեոդորոս Ռշտունու քաղաքական դիմապատկերը	Ռեֆերատ	Կիսամյակի վերջ	բանավոր	ՊԳ 57, 59, 61, 62
8.	Աշոտ 1 Բագրատունու քաղաքական դիմապատկերը	Ռեֆերատ	Կիսամյակի վերջ	բանավոր	ՊԳ 4, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, ԼԳ 10, 11
9.	Սմբատ 1-ի քաղաքական դիմապատկերը	Ռեֆերատ	Կիսամյակի վերջ	բանավոր	ՊԳ 4, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, ԼԳ 10, 11
10	Գագիկ 1-ի քաղաքական դիմապատկերը	Ռեֆերատ	Կիսամյակի վերջ	բանավոր	ՊԳ 4, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, ԼԳ 10, 11

12. Դասընթացի նյութատեխնիկական միջոցների ապահովում¹³

Ռեսուրսի անվանումը	Ռեսուրսի անվանումը, քանակը, նկարագրությունը (անհրաժեշտության դեպքում)
Լսարան (հատուկ կահավորմամբ)	Ինտերակտ. գրատ.
Նյութեր լաբորատոր աշխատանքների համար	
Մարքեր, սարքավորումներ	

¹¹ Տես 7-րդ կետի հինգերորդ պարբերությունը ռեֆերատ

¹² Ըստ 12-րդ կետում նշված ցանկի, օր.՝ ՊԳ 1, ԼԳ 2 և այլ ռեֆերատ ն

¹³ Նշվում են սարք-սարքավորումների, համակարգչային ծրագրերի նկարագրությունները և քանակը, որոնք անհրաժեշտ են տվյալ դասընթացի ուսումնական գործընթացը կազմակերպելու համար

Համակարգչային ծրագրեր	
Այլ	քարտեզ

13. Գնահատում

Համալսարանում գործում է բակալավրիատի, մագիստրատուրայի և ասպիրանտուրայի ուսանողների գիտելիքների պարբերական ստուգման և գնահատման բազմագործոնային համակարգ, որի կիրառման հիմնական նպատակներն են՝

- կազմակերպել ուսումնառության համաչափ աշխատանքային գործընթաց, ապահովել գիտելիքների համակողմանի ստուգում, խթանել ուսանողի ինքնուրույն աշխատանքը,
- իրականացնել ինքնուրույն առաջադրանքների, ընթացիկ ստուգումների (ստուգարքներ և քննություններ), ուսումնական գործընթացի այլ բաղադրիչների հաշվառում հետադարձ կապի արդյունավետ մեխանիզմների ներմուծման միջոցով՝ ի նպաստ ուսումնառության գործընթացի բարելավման:

Համալսարանում գնահատման գործընթացը կանոնակարգվում է համաձայն գործող կարգի¹⁴:

13.1. Գիտելիքների ստուգման և գնահատման բաղադրիչներն են՝

- գործնական (սեմինար) և լաբորատոր աշխատանքների ընթացքում նրա ակտիվության և հմտությունների հաշվառում և գնահատում ընթացիկ ստուգումների միջոցով՝ առավելագույնը գումարային 40 միավոր,
- ինքնուրույն աշխատանքների (անհատական առաջադրանքներ) հաշվառում և գնահատում առավելագույնը գումարային 20 միավոր,
- դասընթացի ենթաբաժինների և ծրագրով նախատեսված այլ առաջադրանքների կատարման և յուրացման ընթացիկ ստուգում և գնահատում կիսամյակի ընթացքում (ընթացիկ քննություններ կամ ստուգարքներ)՝ առավելագույնը գումարային 40 միավոր,
- ստուգման արդյունքների ամփոփում գնահատման նշված բաղադրիչների արդյունքների հիման վրա և դասընթացի արդյունարար գնահատականի ձևավորում՝ առավելագույնը գումարային 100 միավոր:

13.2. Ուսանողների գիտելիքների ստուգում.

Դասընթացն ամփոփվում է քննությամբ:

Քննությամբ ամփոփվող դասընթացն ավարտվում է կիսամյակի 2 քննության միջոցով և մյուս բաղադրիչների գնահատումների արդյունքներով:¹⁵

13.3. Հարցաշար (ըստ ծրագրի)

¹⁴«Վանաձորի Հ. Թումանյանի անվան պետական համալսարան» հիմնադրամի ուսանողների գիտելիքների ստուգման, գնահատման և հաշվառման կանոնակարգ» (ընդունված ՎՊՀ-ի գիտական խորհրդի կողմից 30.062022թ.),

¹⁵ Կիրառվում է կամ առաջին, կամ երկրորդ պարբերությունն ըստ դասընթացի ամփոփման ձևի:

1. Մեծ Հայքի թագավորությունը 2-34 թթ.:
2. Մեծ Հայքի թագավորությունը 34-51 թթ.:
3. Տրդատ 1-ի գահակալությունը և Կորբուլոնի արշավանքը Հայաստան
4. Պետոսի արշավանքը Հայաստան և Հռանդեայի համաձայնությունը
5. Հայաստանը Տրդատ 1-ի և Սանատրուկի կառավարման օրոք
6. Տրայանոս կայսեր Արևելյան արշավանքը և Հայաստանը
7. Հայաստանը Վաղարշ 1-ի և Սոհեմոսի կառավարման օրոք
8. Արշակունիների հարստության հաստատումը Մեծ Հայքում
9. Անտոնինոս Կարակալլա կայսերը և Մեծ Հայքը
10. Սասանյան դինաստիայի հաստատումը Իրանում և հայ Արշակունիների պայքարը նրանց դեմ
11. Միսիլիսի 244 թ. պայմանագիրը և Մեծ Հայքի պարսկահռոմեական բաժանումը
12. Մեծ Հայքի արևելյան հատվածը Սասանյան գահաժառանգների ուստան
13. Մեծ Հայքի արևմտյան մասի վարչաքաղաքական կազմությունը 276-288 թթ.. Տրդատ Գ
14. 296-298թթ. Պարսկահռոմեական պատերազմը, Մծբինի պայմանագիրը և Մեծ Հայքի վերամիավորումը
15. Տրդատ 3-րդի գահակալությունը
16. Տրդատ 3-րդի վարչառազմական վերափոխությունները
17. Քրիստոնեության ընդունումը որպես պետական կրոն
18. Մեծ Հայքը Խոսրով Կոտակի օրոք
19. Պարսկա-հռոմեական մրցակցությունը և Շապուհ 2-րդի արշավանքները Հայաստան Խոսրով Կոտակի օրոք
20. Հայաստանը Տիրանի օրոք
21. Մեծ Հայքի թագավորությունը Արշակ Բ-ի օրոք
22. Մեծ Հայքի թագավորությունը Պապ Արշակունու օրոք
23. Վարազդատի գահակալությունը և Մեծ Հայքի 376/377 թ. պարսկահռոմեական բաժանումը
24. Մեծ Հայքը Մանվելի խնամակալության օրոք. Արշակ 3-րդ:
25. Մեծ Հայքի 385-387 թթ. պարսկահռոմեական բաժանումը
26. Մեծ Հայքի արևելյան մասը Խոսրով Գ-ի և Վռամշապուհի օրոք:
27. Հայոց նոր այբուբենի ստեղծման կրոնաքաղաքական նշանակությունը
28. Մեծ Հայքի Արշակունյաց թագավորության անկումը:
29. Ուշ հելլենիստական մշակույթը Հայաստանում. Գրականությունը և պատմագրությունը
30. Ուշ հելլենիստական դարաշրջանի հայկական պաշտամունքը
31. Մեծ Հայքի պետական կարգը Արշակունիների դարաշրջանում
32. Արևելյան Հայաստանը Սասանյան Պարսկաստանի մարզպանություն. տարածքը, կառավարման համակարգը,
33. Սասանյան Պարսկաստանի վարչական, կրոնական, հարկային և սոցիալական քաղաքականությունը 428-449 թթ.

34. Պարսից արքունիքի՝ 449 թ. կրոնափոխության պահանջը և հայ ժողովրդի ապստամբական շարժումը 449-450 թթ.
35. 450 թ. Փայտակարանի հայ-պարսկական համաձայնությունը և ապստամբական շարժման հետագա ընթացքը: Ավարայրի ճակատամարտը
36. Մարզպանական Հայաստանը 5-րդ դ. 60-70-ական թթ. Վահան Մամիկոնյան
37. Մարզպանական Հայաստանի հակապարսկական ապստամբությունը. Ակոռիի ճակատամարտը
38. Մարզպանական Հայաստանի հակապարսկական ապստամբության ընթացքը 482-483 թթ.
39. Մարզպանական Հայաստանի հակապարսկական ապստամբության ընթացքը 483-484 թթ. Նվարսակի հաշտությունը
40. Արևմտյան Հայաստանի ռազմավարչական և սոցիալ-քաղաքական վերաձևությունները Հուստինիանոս 1-ի օրոք:
41. Հակաբյուզանդական-հակահուստինիոսական ելույթները Արևմտյան Հայաստանում և 562 թ. պարսկա-բյուզանդական հաշտությունը
42. Արևելահայոց 571-572 թթ. ապստամբությունը
43. Պարսկա-բյուզանդական 20-ամյա պատերազմը և Հայաստանի 591 թ. բաժանումը
44. Հայոց գրերի և հայատառ գրականության ստեղծման քաղաքական և հոգևոր-մշակութային շարժառիթները
45. Հայոց գրերի ստեղծումը և հայատառ դպրության ստեղծումը Հայաստանի երկու մասերում
46. Արաբական խալիֆայության հզորացումն ու արաբների առաջին ներխուժումները Հայաստան
47. Հայաստանի քաղաքական կողմնորոշման հարցը և 652 թ. հայ-արաբական պայմանագիրը
48. Բյուզանդական և արաբական արշավանքները Հայաստան 652-654 թթ.
49. Հայաստանի քաղաքական դրությունը 7-րդ դ. երկրորդ կեսերին
50. Արաբա-բյուզանդական հակամարտությունն ու արաբական տիրապետության հաստատումը Հայաստանում
51. Արաբական վարչաձևը Հայաստանում,
52. Արաբների հողային, հարկային և կրոնական քաղաքականությունը Հայաստանում 8-րդ դ.
53. Արաբական ցեղերի մասսայական վերաբնակեցումները Հայաստանում և արաբական վարչական միավորների առաջացումը
54. Արաբների՝ հայ նախարարական տների և զինվորական վերանախափոխչացման քաղաքականությունը 8-րդ դ. սկզբներին
55. Արևմտյան Հայաստանը 7-9-րդ դդ.
56. Հակաարաբական ապստամբությունները 8-9 դդ.
57. Հայերի 850-855 թթ. հակաարաբական ապստամբությունը
58. Հայաստանը Աշոտ Բագրատունու իշխանապետության օրոք՝ 855-885 թթ.
59. Բագրատունյաց թագավորության ստեղծումը. Աշոտ Ա և Սմբատ Բ
60. Բագրատունյաց Հայաստանը Աշոտ Բ-ի և Աբասի կառավարման օրոք

61. Բագրատունյաց Հայաստանը Աշոտ Ռդորմաձի և Սմբատ Բ-ի օրոք:
62. Բագրատունյաց Հայաստանը Գագիկ Ա-ի օրոք
63. Բագրատունյաց Հայաստանի թուլացումն ու անկումը
64. Մելչոնկ-թյուրքերի առաջին երեք արշավանքները Հայաստան
65. Մելչոնկ թյուրքերի չորրորդ արշավանքը և թյուրքական տիրապետության հաստատումը Հայաստանում
66. Հայ-վրացական ազատագրական պայքարը 12-13 դդ. և Հյուսիսային ու հյուսիսարևելյան Հայաստանի ազատագրումը
67. Զաքարյան իշխանապետությունը

Ա) (1-ին ընթացիկ քննություն (կիսամյակի 9-10 շաբաթվա ընթացքում)

Ընդգրկված թեմաները.

- Մեծ Հայքի թագավորությունը 1-ին դ. առաջին կեսի դրածո արքաների օրոք
- Պարթևա-հռոմեական հակամարտությունը Հայաստանում 1-ին դ. կեսերին և Հռանդեայի հաշտությունը
- Մեծ Հայքի թագավորությունը 2-րդ դ. և 3-րդ դ. սկզբներին
- Մեծ Հայքը 3-րդ դ. պարսկա-հռոմեական հակամարտության ոլորտում
- Տրդատ 3-րդի վերափոխումները
- Մեծ Հայքի թագավորությունը Խոսրով Կոտակի և Տիրանի օրոք
- Մեծ Հայքի թագավորությունը Արշակ 2-րդի և Պապ Արշակունու օրոք
- Ուշ հելլենիստական դարաշրջանի Հայաստանի մշակույթն ու պետական կարգը
- Հայոց նոր գրերի ստեղծումն ու հայատառ գրականության սկզբնավորումը
- Արշակունիների թագավորության աստիճանական թուլացումն ու անկումը
- Հայոց նոր գրերի ստեղծումն ու հայատառ գրականության սկզբնավորումը

Ընդգրկված հարցեր.

- Մեծ Հայքի թագավորությունը 2-34 թթ.:
- Մեծ Հայքի թագավորությունը 34-51 թթ.:
- Տրդատ 1-ի գահակալությունը և Կորբուլոնի արշավանքը Հայաստան
- Պետոսի արշավանքը Հայաստան և Հռանդեայի համաձայնությունը
- Հայաստանը Տրդատ 1-ի և Սանատրուկի կառավարման օրոք
- Տրայանոս կայսեր Արևելյան արշավանքը և Հայաստանը
- Հայաստանը Վաղարշ 1-ի և Սոհեմոսի կառավարման օրոք
- Արշակունիների հարստության հաստատումը Մեծ Հայքում
- Անտոնինոս Կարակալլա կայսերը և Մեծ Հայքը
- Սասանյան դինաստիայի հաստատումը Իրանում և հայ Արշակունիների պայքարը նրանց դեմ
- Միսիխիսի 244 թ. պայմանագիրը և Մեծ Հայքի պարսկահռոմեական բաժանումը
- Մեծ Հայքի արևելյան հատվածը Սասանյան գահաժառանգների ուստան

- Մեծ Հայքի արևմտյան մասի վարչաքաղաքական կացությունը 276-288 թթ.. Տրդատ Գ
- 296-298թթ. Պարսկահռոմեական պատերազմը, Մծբինի պայմանագիրը և Մեծ Հայքի վերամիավորումը
- Տրդատ 3-րդի գահակալությունը
- Տրդատ 3-րդի վարչառազմական վերափոխությունները
- Քրիստոնեության ընդունումը որպես պետական կրոն
- Մեծ Հայքը Խոսրով Կոտակի օրոք
- Պարսկա-հռոմեական մրցակցությունը և Շապուհ 2-րդի արշավանքները Հայաստան Խոսրով Կոտակի օրոք
- Հայաստանը Տիրանի օրոք
- Մեծ Հայքի թագավորությունը Արշակ Բ-ի օրոք
- Մեծ Հայքի թագավորությունը Պապ Արշակունու օրոք
- Վարազդատի գահակալությունը և Մեծ Հայքի 376/377 թ. պարսկահռոմեական բաժանումը
- Մեծ Հայքը Մանվելի խնամակալության օրոք. Արշակ 3-րդ:
- Մեծ Հայքի 385-387 թթ. պարսկահռոմեական բաժանումը
- Մեծ Հայքի արևելյան մասը Խոսրով Գ-ի և Վռամշապուհի օրոք:
- Մեծ Հայքի Արշակունյաց թագավորության անկումը:
- Ուշ հելլենիստական մշակույթը Հայաստանում. Գրականությունը և պատմագրությունը
- Ուշ հելլենիստական դարաշրջանի հայկական պաշտամունքը
- Մեծ Հայքի պետական կարգը Արշակունիների դարաշրջանում

Բ) (2-րդ ընթացիկ քննություն (կիսամյակի 19-20 շաբաթվա ընթացքում)

Ընդգրկվող թեմաները.

- Մեծ Հայքի վերածումը պարսկական մարզպանության. Հայոց 449-451 թթ. ապստամբությունը
- Մարզպանական Հայաստանը 5-րդ դ. 60-80-ական թթ
- Արևմտյան Հայաստանը 5-6-րդ դդ.
- Արևելյան Հայաստանը 6-րդ դ. և 7-րդ դ. առաջին կեսին:
- Արևմտյան Հայաստանը 7-9-րդ դդ.
- Հայաստանը և Արաբական խալիֆայությունը 7-8-րդ դդ
- Հայոց հակաարաբական ապստամբությունները 8-9-րդ դդ.
- Բազրատունյաց թագավորությունը
- Թյուրքական արշավանքները Հայաստան և նրանց տիրապետությունը
- Հայ-վրացական ազատագրական պայքարը թյուրքերի դեմ 12-13-րդ դդ. և Զաքարյանների իշխանապետության հաստատումը

▪ **Ընդգրկված հարցեր.**

- Արևելյան Հայաստանը Սասանյան Պարսկաստանի մարզպանություն. տարածքը, կառավարման համակարգը,
- Սասանյան Պարսկաստանի վարչական, կրոնական, հարկային և սոցիալական քաղաքականությունը 428-449 թթ.
- Պարսից արքունիքի՝ 449 թ. կրոնափոխության պահանջը և հայ ժողովրդի ապստամբական շարժումը 449-450 թթ.
- 450 թ. Փայտակարանի հայ-պարսկական համաձայնությունը և ապստամբական շարժման հետագա ընթացքը: Ավարայրի ճակատամարտը
- Մարզպանական Հայաստանը 5-րդ դ. 60-70-ական թթ. Վահան Մամիկոնյան
- Մարզպանական Հայաստանի հակապարսկական ապստամբությունը. Ակոռիի ճակատամարտը
- Մարզպանական Հայաստանի հակապարսկական ապստամբության ընթացքը 482-483 թթ.
- Մարզպանական Հայաստանի հակապարսկական ապստամբության ընթացքը 483-484 թթ.. Նվարսակի հաշտությունը
- Արևմտյան Հայաստանի ռազմավարչական և սոցիալ-քաղաքական վերաձևությունները Հուստինիանոս 1-ի օրոք:
- Հակաբյուզանդական-հակահուստինիոսական ելույթները Արևմտյան Հայաստանում և 562 թ. պարսկա-բյուզանդական հաշտությունը
- Արևելահայոց 571-572 թթ. ապստամբությունը
- Պարսկա-բյուզանդական 20-ամյա պատերազմը և Հայաստանի 591 թ. բաժանումը
- Հայոց գրերի և հայատառ գրականության ստեղծման քաղաքական և հոգևոր-մշակութային շարժառիթները
- Հայոց գրերի ստեղծումը և հայատառ դպրության ստեղծումը Հայաստանի երկու մասերում
- Արաբական խալիֆայության հզորացումն ու արաբների առաջին ներխուժումները Հայաստան
- Հայաստանի քաղաքական կողմնորոշման հարցը և 652 թ. հայ-արաբական պայմանագիրը
- Բյուզանդական և արաբական արշավանքները Հայաստան 652-654 թթ.
- Հայաստանի քաղաքական դրությունը 7-րդ դ. երկրորդ կեսերին
- Արաբա-բյուզանդական հակամարտությունն ու արաբական տիրապետության հաստատումը Հայաստանում
- Արաբական վարչաձևը Հայաստանում,
- Արաբների հողային, հարկային և կրոնական քաղաքականությունը Հայաստանում 8-րդ դ.
- Արաբական ցեղերի մասսայական վերաբնակեցումները Հայաստանում և արաբական վարչական միավորների առաջացումը

- Արաբների՝ հայ նախարարարական տների և զինվորական վերանախավի ոչնչացման քաղաքականությունը 8 –ր դ. սկզբներին
- Արևմտյան Հայաստանը 7-9-րդ դդ.
- Հակաարարական ապստամբությունները 8-9 դդ.
- Հայերի 850-855 թթ. հակաարարական ապստամբությունը
- Հայաստանը Աշոտ Բագրատունու իշխանապետության օրոք՝ 855-885 թթ.
- Բագրատունյաց թագավորության ստեղծումը. Աշոտ Ա և Սմբատ Բ
- Բագրատունյաց Հայաստանը Աշոտ Բ-ի և Աբասի կառավարման օրոք
- Բագրատունյաց Հայաստանը Աշոտ Ողորմածի և Սմբատ Բ-ի օրոք:
- Բագրատունյաց Հայաստանը Գագիկ Ա-ի օրոք
- Բագրատունյաց Հայաստանի թուլացումն ու անկումը
- Մելչուկ-թյուրքերի առաջին երեք արշավանքները Հայաստան
- Մելչուկ թյուրքերի չորրորդ արշավանքը և թյուրքական տիրապետության հաստատումը Հայաստանում
- Հայ-վրացական ազատագրական պայքարը 12-13 դդ. և Հյուսիսային ու Հյուսիս-արևելյան Հայաստանի ազատագրումը
- Չաքարյանների իշխանապետությունը

a. Գնահատման չափանիշները¹⁶.

2. Մեմինար պարապմունքներ- գումարային առավելագույնը 40 միավոր, ստուգումների քանակը՝ 4, յուրաքանչյուրը՝ առավելագույնը 10 միավոր:
3. Ինքնուրույն աշխատանք- կիսամյակի ընթացքում հանձնարարվում է 1-2 ինքնուրույն աշխատանք, գումարային առավելագույնը 20 միավոր:
4. Ընթացիկ քննություններից յուրաքանչյուրը գնահատվում է առավելագույնը 20 միավոր:

¹⁶ Լրացվում է ըստ ամբիոնի /դասախոսի որոշման

«ՎԱՆԱԶՈՐԻ Հ. ԹՈՒՄԱՆՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ»
ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

ԴԱՍԸՆԹԱՑԻ ՀԱՄԱՌՈՏ ՆԿԱՐԱԳՐԻՉ

Մասնագիտություն՝ 022201.00.6 - Պատմություն
/դասիչ, մասնագիտության լրիվ անվանումը/

Կրթական ծրագիր՝ 022201.01.6 – Պատմություն
/դասիչ, կրթական ծրագրի լրիվ անվանումը/

Որակավորման աստիճան՝ _____ բակալավր _____
/բակալավր, մագիստրատուրա/

Վանաձոր 2024

Առկա ուսուցման համակարգ

Դասընթացի թվանիշը, անվանումը	Պ/բ –002- ՀԱՅՈՑ ՊՍՏՈՒԹՅՈՒՆ -2			
Դասընթացին հատկացվող կրեդիտը	5 կրեդիտ			
Ուսումնառության տարի / կիսամյակ	1-ին տարի, 2-րդ կիսամյակ			
Ժամերի բաշխումը	Լսարանային	70	Դասախոսություն	50
			Մեմինար	20
			Լաբորատոր աշխատանք	
			Գործնական աշխատանք	
	Ինքնուրույն	80		
Ընդամենը	150			
Ստուգման ձևը	Ընթացիկ քննություն			
Դասընթացի նպատակը	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Բազմակողմանի պատկերացումներ տալ ուշ անտիկ և միջնադարի դարաշրջաններում հայկական քաղաքակրթության քաղաքական, հասարակական-տնտեսական և մշակութային զարգացման ինքնատիպ ընթացքի, հարևան երկրների ու ժողովուրդների հետ նրա բազմաբնույթ փոխհարաբերությունների մասին: ▪ Տեսական գիտելիքներ տալ Արշակունիների պետականության, Հայաստանում պարսկա-հռոմեական (բյուզանդական) և արաբական տիրապետությունների, Բագրատունիների պատականության ձևավորման, զարգացման և անկման, սելջուկ թյուրքերի արշավանքների ու տիրապետության հաստատման մասին: ▪ Տեսական գիտելիքներ տալ ուշ անտիկ դարաշրջանում և միջնադարում հայ ժողովրդի մղած ազատագրական շարժումների ընթացքի, արդյունքների ու հետևանքների մասին: ▪ Համակարգված պատկերացում տալ ուշ անտիկ դարաշրջանում և միջնադարում Պատմական Հայաստանի տարածքում կատարված էթնոքաղաքական և ժողովրդագրական տեղաշարժերի, մշակութային կյանքի և հասարակական հարաբերությունների մասին: ▪ Ձևավորել Հայոց պատմական ընձեռնած տվյալները համակարգելու, տեսական վերլուծության ենթարկելու, սեփական դիրքորոշումը փաստարկելու և ինքնուրույն հետևություններ անելու կարողություն: 			
Դասընթացի վերջնարդյունքները	Դասընթացը ձևավորում է կրթական ծրագրի հետևյալ վերջնարդյունք(ներ)ը.			

	<ol style="list-style-type: none"> 1. իմանա Հայոց պատմության տեսական հիմունքները, 2. իմանա Հայոց պատմության ուսումնասիրման իմքերը, 3. կարողանա ձեռք բերած տեսական գիտելիքները կիրառել գործնականում՝ պատմական իրողությունները հասկանալու, փաստերն ու երևույթները համեմատելու, Հայոց պատմության փուլերն ու դրանց օրինաչափությունները համադրելու և համակողմանի գնահատելու, վերլուծելու, դիրքորոշումներ ձևակերպելու համար, 4. կարողանա համադրել հին և միջնադարյան Հայոց պետականությունների վարչաքաղաքական փորձը, վեր հանել դրանց ժառանգորդության և մշակութային ընդհանրության հարատևման պատճառներն ու առանձնահատկությունները, 5. կարողանա համակարգել Հայոց պատմության վերաբերյալ բազմաբնույթ գիտելիքները, դրանք ենթարկել տեսական վերլուծության, փաստարկել սեփական դիրքորոշումը և կատարել ինքնուրույն հետևություններ, 6. կարողանա վերլուծել օտար տիրապետությունների ընթացքում Հայաստանի վարչական համակարգերի վերափոխությունների ընթացքը, Հայաստանի էթնիկ և ժողովրդագրական պատկերների փոփոխությունները, 7. կարողանա ձևավորել դիրքորոշումներ Հայոց պատմության ուշ անտիկ և միջնադարյան դարաշրջանների հիմնախնդիրների նկատմամբ և կատարել դրանց հետազոտություն:
<p>Դասընթացի բովանդակությունը</p>	<p>Թեմա 1. Մեծ Հայքի թագավորությունը 1-ին դ. առաջին կեսի դրածո արքաների օրոք</p> <p>Թեմա 2. Պարթևա-հռոմեական հակամարտությունը Հայաստանում 1-ին դ. կեսերին և Հռանդեայի հաշտությունը</p> <p>Թեմա 3. Մեծ Հայքի թագավորությունը 2-րդ դ. և 3-րդ դ. սկզբներին</p> <p>Թեմա 4. Մեծ Հայքը 3-րդ դ. պարսկա-հռոմեական հակամարտության ոլորտում</p> <p>Թեմա 5. Տրդատ 3-րդի վերափոխումները</p> <p>Թեմա 6. Մեծ Հայքի թագավորությունը Խոսրով Կոտակի և Տիրանի օրոք</p> <p>Թեմա 7. Մեծ Հայքի թագավորությունը Արշակ 2-րդի և Պապ Արշակունու օրոք</p> <p>Թեմա 8. Ուշ հելլենիստական դարաշրջանի Հայաստանի մշակույթն ու պետական կարգը</p> <p>Թեմա 9. Հայոց նոր գրերի ստեղծումն ու հայատառ գրականության սկզբնավորումը</p>

	<p>Թեմա 10. Արշակունիների թագավորության աստիճանական թուլացումն ու անկումը</p> <p>Թեմա 11. Հայոց նոր գրերի ստեղծումն ու հայաստան գրականության սկզբնավորումը</p> <p>Թեմա 12. Մեծ Հայքի վերածումը պարսկական մարզպանության. Հայոց 449-451 թթ. ապստամբությունը</p> <p>Թեմա 13. Մարզպանական Հայաստանը 5-րդ դ. 60-80-ական թթ</p> <p>Թեմա 14. Արևմտյան Հայաստանը 5-6-րդ դդ.</p> <p>Թեմա 15. Արևելյան Հայաստանը 6-րդ դ. և 7-րդ դ. առաջին կեսին:</p> <p>Թեմա 16. Արևմտյան Հայաստանը 7-9-րդ դդ.</p> <p>Թեմա 17. Հայաստանը և Արաբական խալիֆայությունը 7-8-րդ դդ</p> <p>Թեմա 18. Հայոց հակաարաբական ապստամբությունները 8-9-րդ դդ.</p> <p>Թեմա 19. Բագրատունյաց թագավորությունը</p> <p>Թեմա 20. Թյուրքական արշավանքները Հայաստան և նրանց տիրապետությունը</p> <p>Թեմա 21. Հայ-վրացական ազատագրական պայքարը թյուրքերի դեմ 12-13-րդ դդ. և Ջաքարյանների իշխանապետության հաստատումը</p>
<p>Գնահատման մեթոդները և չափանիշները</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ուսումնական գործընթացին ուսանողի մասնակցության աստիճանի գնահատում դասերին հաճախումների հաշվառման միջոցով՝ առավելագույնը 20 միավոր, ▪ գործնական (սեմինար) և լաբորատոր աշխատանքների ընթացքում նրա ակտիվության և հմտությունների հաշվառում և գնահատում ընթացիկ ստուգումների միջոցով՝ առավելագույնը գումարային 20 միավոր, ▪ ինքնուրույն աշխատանքների (անհատական առաջադրանքներ) հաշվառում և գնահատում առավելագույնը գումարային 20 միավոր, ▪ դասընթացի ենթաբաժինների և ծրագրով նախատեսված այլ առաջադրանքների կատարման և յուրացման ընթացիկ ստուգում և գնահատում կիսամյակի ընթացքում (ընթացիկ քննություններ կամ ստուգարքներ)՝ առավելագույնը գումարային 40 միավոր, ▪ ստուգման արդյունքների ամփոփում գնահատման նշված բաղադրիչների արդյունքների հիման վրա և

	դասընթացի արդյունարար գնահատականի ձևավորում՝ առավելագույնը գումարային 100 միավոր:
Գրականություն	Պարտադիր- 1-71 Լրացուցիչ- 1-13

Հեռակա ուսուցման համակարգ

Դասընթացի թվանիշը, անվանումը	Պ/բ –002- ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ -2			
Դասընթացին հատկացվող կրեդիտը	5 կրեդիտ			
Ուսումնառության տարի / կիսամյակ	2-րդ տարի, 1-ին կիսամյակ			
Ժամերի բաշխումը	Լսարանային	24	Դասախոսություն	16
			Սեմինար	8
			Լաբորատոր աշխատանք	
			Գործնական աշխատանք	
	Ինքնուրույն	126		
	Ընդամենը	150		
Ստուգման ձևը	քննություն			
Դասընթացի նպատակը	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Բազմակողմանի պատկերացումներ տալ ուշ անտիկ և միջնադարի դարաշրջաններում հայկական քաղաքակրթության քաղաքական, հասարակական-տնտեսական և մշակութային զարգացման ինքնատիպ ընթացքի, հարևան երկրների ու ժողովուրդների հետ նրա բազմաբնույթ փոխհարաբերությունների մասին: ▪ Տեսական գիտելիքներ տալ Արշակունիների պետականության, Հայաստանում պարսկա-հռոմեական (բյուզանդական) և արաբական տիրապետությունների, Բագրատունիների պատականության ձևավորման, զարգացման և անկման, սելջուկ թյուրքերի արշավանքների ու տիրապետության հաստատման մասին: ▪ Տեսական գիտելիքներ տալ ուշ անտիկ դարաշրջանում և միջնադարում հայ ժողովրդի մղած ազատագրական շարժումների ընթացքի, արդյունքների ու հետևանքների մասին: ▪ Համակարգված պատկերացում տալ ուշ անտիկ դարաշրջանում և միջնադարում Պատմական Հայաստանի տարածքում կատարված էթնոքաղաքական և ժողովրդագրական տեղաշարժերի, մշակույթային կյանքի և հասարակական հարաբերությունների մասին: ▪ Ձևավորել Հայոց պատմական ընձեռնած տվյալները 			

	<p>համակարգելու, տեսական վերլուծության ենթարկելու, սեփական դիրքորոշումը փաստարկելու և ինքնուրույն հետևություններ անելու կարողություն:</p>
<p>Դասընթացի վերջնարդյունքները</p>	<p>Դասընթացը ձևավորում է կրթական ծրագրի հետևյալ վերջնարդյունք(ներ)ը.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. կարողանա ձեռք բերած տեսական գիտելիքները կիրառել գործնականում՝ պատմական իրողությունները հասկանալու, փաստերն ու երևույթները համեմատելու, Հայոց պատմության փուլերն ու դրանց օրինաչափությունները համադրելու և համակողմանի գնահատելու, վերլուծելու, դիրքորոշումներ ձևակերպելու համար, 2. կարողանա համադրել հին և միջնադարյան Հայոց պետականությունների վարչաքաղաքական փորձը, վեր հանել դրանց ժառանգորդության և մշակութային ընդհանրության հարատևման պատճառներն ու առանձնահատկությունները, 3. կարողանա համակարգել Հայոց պատմության վերաբերյալ բազմաբնույթ գիտելիքները, դրանք ենթարկել տեսական վերլուծության, փաստարկել սեփական դիրքորոշումը և կատարել ինքնուրույն հետևություններ, 4. կարողանա վերլուծել օտար տիրապետությունների ընթացքում Հայաստանի վարչական համակարգերի վերափոխությունների ընթացքը, Հայաստանի էթնիկ և ժողովրդագրական պատկերների փոփոխությունները, 5. կարողանա ձևավորել դիրքորոշումներ Հայոց պատմության ուշ անտիկ և միջնադարյան դարաշրջանների հիմնախնդիրների նկատմամբ և կատարել դրանց հետազոտություն:
<p>Դասընթացի բովանդակությունը</p>	<p>Թեմա 1. Մեծ Հայքի թագավորությունը 1-3-րդ դդ Թեմա 2. Մեծ Հայքի թագավորությունը 4-5 դդ. Թեմա 3. Արևմտյան և Արևելյան Հայաստանները բյուզանդա-պարսկական տիրապետության ներք. 5-6 դդ. հայ ազատագրական շարժումները Թեմա 4. Վաղ միջնադարյան հայկական մշակույթը Թեմա 5. Հայաստանը և Արաբական խալիֆայությունը 7-8-րդ դդ Թեմա 6. Հայոց հակաարաբական ապստամբությունները 8-9-րդ դդ. Թեմա 7. Բագրատունյաց թագավորությունը Թեմա 8. Թյուրքական արշավանքները Հայաստան և նրանց տիրապետությունը: Հայ-վրացական ազատագրական պայքարը</p>

	<p>թյուրքերի դեմ 12-13-րդ դդ. և Զաքարյանների իշխանապետության հաստատումը</p>
<p>Գնահատման մեթոդները և չափանիշները</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ գործնական (սեմինար) և լաբորատոր աշխատանքների ընթացքում նրա ակտիվության և հմտությունների հաշվառում և գնահատում ընթացիկ ստուգումների միջոցով՝ առավելագույնը գումարային 40 միավոր, ▪ ինքնուրույն աշխատանքների (անհատական առաջադրանքներ) հաշվառում և գնահատում առավելագույնը գումարային 20 միավոր, ▪ դասընթացի ենթաբաժինների և ծրագրով նախատեսված այլ առաջադրանքների կատարման և յուրացման ընթացիկ ստուգում և գնահատում կիսամյակի ընթացքում (ընթացիկ քննություններ կամ ստուգարքներ)՝ առավելագույնը գումարային 40 միավոր, ▪ ստուգման արդյունքների ամփոփում գնահատման նշված բաղադրիչների արդյունքների հիման վրա և դասընթացի արդյունարար գնահատականի ձևավորում՝ առավելագույնը գումարային 100 միավոր:
<p>Գրականություն</p>	<p>Պարտադիր- 1-71 Լրացուցիչ- 1-13</p>